

EL TRACTAMENT DE LES CONDUCTES DESAFIADORES

El suport conductual positiu

**Projecte de transformació dels centres d'educació
especial**

DINCAT – novembre de 2018

Continguts

- 1. La naturalesa i causes de la conducta problema.**
Què constitueix una conducta problema.
La naturalesa de les conductes problemàtiques.
La funció de les conductes problemàtiques..
- 2. El suport conductual positiu**
Definició
Els tres nivells d'intervenció
- 3. El suport conductual positiu de centre (Nivell I)**
- 4. El programa educatiu de conducta (PEC) – (Nivell II)**
- 5. Els plans de suport conductual individualitzats (Nivell III)**
- 6. Conclusions**

Objectius

- Adquirir una nova comprensió de la naturalesa de les conductes problemàtiques i de la percepció que es té dels alumnes considerats problemàtics.
- Conèixer els principis bàsics del suport conductual positiu en el tractament de les conductes problemàtiques dels alumnes amb DI.
- Analitzar i valorar en enfocament multicomponent en el tractament de les conductes problemàtiques així com la importància d'un model educatiu en l'àmbit de l'escola.
- Analitzar comprendre i aplicar diversos instruments i estratègies per avaluar el nivell conductual de l'escola, de l'aula i dels alumnes.
- Conèixer i aplicar estratègies d'intervenció a nivell d'escola, les característiques i els processos i passos implícits en l'elaboració d'un pla de suport conductual de centre.
- Conèixer i aplicar estratègies d'intervenció dirigides al grup d'alumnes de risc (PEC, habilitats socials, etc.)
- Conèixer i aplicar estratègies d'intervenció dirigides a alumnes concrets i que presenten greus problemes de conducta (pla de suport conductual individual, etc.).

El tractament les conductes desafiadores El suport conductual positiu

Una nova forma d'entendre la naturalesa i les causes de la conducta problemàtica

Un sistema d'intervenció basat en l'evidència i en els valors

Un enfocament universal de tres nivells d'intervenció

Nivell I d'intervenció.
Universal

Nivell II d'intervenció.
Addicional

Nivell III d'intervenció.
Intensiu

Resultats conductuals i emocionals valuosos

La naturalesa i les causes de la conducta problemàtica

La naturalesa de les conductes problemàtiques

1. Conducta desviada, desadaptada, antisocial.
2. Conducta desafiadora.
3. Conducta problemàtica, interferent.

Aquests canvis en el llenguatge reflecteixen variacions:

- En el coneixement sobre els orígens i les causes de la conducta.
- En els criteris ètics que han d'orientar el tractament d'aquesta conducta i de la persona que les presenta.

La naturalesa de les conductes problemàtiques

Conducta culturalment anormal d'una tal intensitat, freqüència o durada que es probable que posi en perill la seguretat física de la persona o dels altres, o que limita seriosament l'ús del recursos normals de la comunitat o que fins i tot se li negui el seu accés (Emerson, 2011).

La naturalesa de les conductes problemàtiques

Significat d'aquesta definició:

1. Una conducta adquireix significat d'acord amb el context on és dóna.
2. Els valors culturals predominants, les expectatives i normes socials i la percepció que es té de la persona que presenta problemes conductuals són determinants a l'hora de considerar com a problemàtica una conducta.
3. La conducta problemàtica no es dóna a l'atzar, en general té un significat per i una funció per a la persona.
4. La capacitat de l'entorn d'afrontar la conducta problemàtica de manera satisfactòria determina la seva importància.

La naturalesa de les conductes problemàtiques

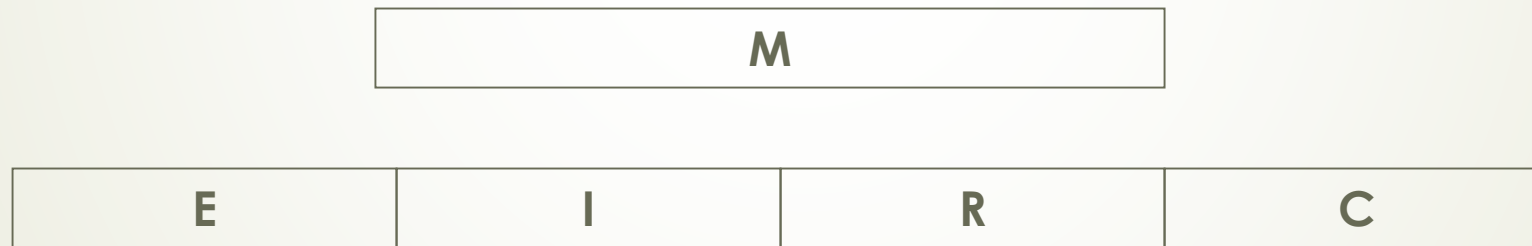
El model E-M-I-R-C (S-M-I-R-C en anglès)

El model E-M-I-R-C inclou els següents components:

- E: Estímul/estímul discriminatiu
- M: operacions motivadores
- I: variables individuals (organisme)
- R: resposta
- C: Conseqüència

La naturalesa de les conductes problemàtiques

A diferència dels models lineals de valoració de la conducta (és a dir, els models A-C-C o E-O-R-C), el model E-M-I-R-C té en compte la interacció *dinàmica* entre els antecedents (EDs i OMs), les variables individuals i les conseqüències reforçants.

La función de la conducta

La función d'una conducta explica el motiu o el perquè aquesta es manifesta.

Hi ha diverses categories de funcions així com alguns instruments per avaluar-les. Les funcions que amb més freqüència s'utilitzen són:

1. Atenció social.
2. Evitació/escapada
3. Reforçament no social (automàtic)
4. Tangible
5. Malestar físic

El suport conductual positiu

El suport conductual positiu

- El suport conductual positiu és un sistema que serveix per augmentar la capacitat que tenen les escoles i les organitzacions per adoptar i mantenir pràctiques i estratègies per fer front a les conductes problemàtiques de tots els alumnes.
- Un pla de suport ha d'incloure els diferents àmbits de l'organització.

Característiques

El SCP es caracteritza per quatre elements principals

- (a) resultats clarament definits relacionats amb el rendiment acadèmic la competència social,
- (b) dades o informació per orientar la presa de decisions,
- (c) pràctiques basades en l'evidència que permetin que els alumnes assoleixin resultats conductuals,
- (d) sistema de suports que augmenti la capacitat dels educadors per adoptar i aplicar de manera acurada i duradora aquestes pràctiques

Els tres nivells d'intervenció

1. Intervencions de Nivell 1.
Són intervencions universals dirigides a tots els individus.
 2. Intervencions de Nivell 2.
Són intervencions dirigides a grups concrets de risc que presenten conductes problemàtiques que no són perilloses.
 3. Intervencions de Nivell 3.
Intervencions individuals intenses.
-

Objectiu: Disminuir
Sistema individual pels
alumnes d'alt risc

Prevençió Terciària (Nivell 3)
= 5%

Prevençió Secundària (Nivell 2)
= 15%

Objectiu: Disminuir
Sistema de grups pels alumnes de
risc

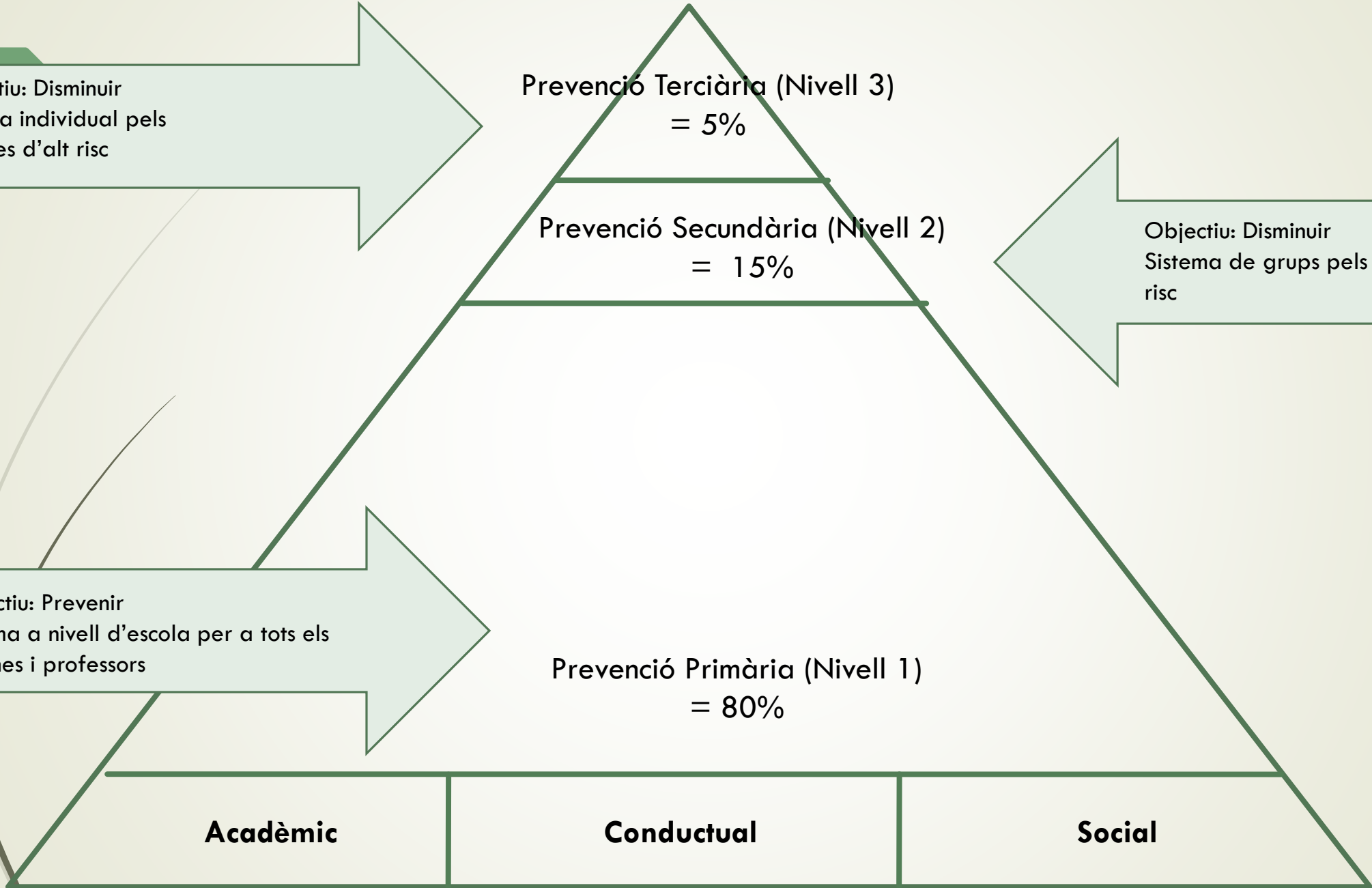
Objectiu: Prevenir
Sistema a nivell d'escola per a tots els
alumnes i professors

Prevençió Primària (Nivell 1)
= 80%

Acadèmic

Conductual

Social

Pla de suport per a tota l'escola

Elements del pla de suport

Un pla de Suport Positiu a nivell de centre consta de cinc elements:

1. Expectatives escolars
2. Procediments per ensenyar les expectatives establertes.
3. Conjunt de procediments per fomentar les expectatives escolars.
4. Conjunt de procediments per evitar les conductes problemàtiques.
5. Procediments per avaluar l'impacte de l'aplicació del Pla de Suport.

Expectatives	Priorització d'Expectatives	Expectatives	Conductes Problemàtiques
<ul style="list-style-type: none"> Respectar i tractar bé els altres i l'entorn. Respectar i acceptar-se un mateix. 	<p>1. Treballar per aprendre i deixar treballar.</p> <p>TREBALLAR bé</p>	<ul style="list-style-type: none"> Respectar i tractar bé els altres i l'entorn (1, 2, 6, 11). Seguir les ordres dels adults (3). 	<p>1. Agressions físiques i verbals</p> <p>1. Conducta verbal inapropiada</p> <p>1. Incompliment d'ordres</p> <p>1. Conducta disruptiva a l'aula</p> <p>1. Estar fora tasca</p> <p>1. Destrucció de la propietat</p>
<ul style="list-style-type: none"> Tots els alumnes han d'aprendre. Treballar per aprendre Participar en el propi procés educatiu i en les decisions/eleccions que l'afecten. 	<p>2. Respectar i tractar bé els altres, un mateix i l'entorn.</p> <p>RESPECTAR persones i coses</p>	<ul style="list-style-type: none"> Respectar i acceptar-se un mateix (7). 	<p>1. Autolesió</p>
<ul style="list-style-type: none"> Treballar amb els companys. Ajudar els companys. Acceptar l'ajuda de mestres i companys. 	<p>3. Escoltar i fer cas als adults.</p> <p>SEGUIR LES ORDRES</p>	<ul style="list-style-type: none"> Treballar per aprendre i deixar treballar (4, 5, 8, 9). 	<p>1. Estereotípies</p> <p>1. Rebequeries</p> <p><i>Alimentació*</i></p> <p><i>Conducta sexual inapropiada*</i></p>

Per la seva naturalesa, els trastorns d'alimentació i la conducta sexual inapropiada, es tracten a part

ENTORNS EXPECTATIVES	El sistema AULA es defineix com aquelles situacions educatives en les que el mestre/professor ensenya/supervisa a un grup d'alumnes.	Les SITUACIONS QUE NO FORMEN PART DE L'AULA es defineixen com aquells moments o llocs en els que es necessari una supervisió (per ex., patis, passadissos, autobús, etc.)				
		PASSADISSOS I ESCALES	LAVABOS	MENJADOR	PATI	AUTOBÚS
RESPECTAR persones i coses	<ul style="list-style-type: none"> • Tractar bé el material. • Tractar bé els companys i mestres. 	<ul style="list-style-type: none"> • Caminar respectant el ritme dels companys.. • Tractar bé els altres. • Respectar l'espai físic i els elements del passadís. • Utilitzar un to de veu adequat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tractar bé els altres. • Respectar la intimitat pròpia i dels altres. • Utilitzar adequadament el material i instal·lacions. • Utilitzar un to de veu adequat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tractar bé els altres. • Desplaçar-se, caminant pel menjador. • Respectar l'espai físic elements i utensilis. • Utilitzar un to de veu adequat. • Fer les demandes correctament. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tractar bé els altres. • Respectar l'espai físic i el material del pati. • Respectar el joc dels altres. • Jugar respectant les normes de joc pròpies o pactades. • Compartir el joc amb tothom qui vulgui jugar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Seure. • Parlar amb un to de veu adequat. • Tractar bé els companys i adults. • Respectar l'equipament de l'autobús.
TREBALLAR bé	<ul style="list-style-type: none"> • Ser puntual. • Preparar el material per treballar. • Seure bé. • Fer la feina que toca. • Treballar en silenci. • Parlar amb un to de veu adequat. • Endreçar el material. 					
SEGUIR LES ORDRES	<ul style="list-style-type: none"> • Escoltar les explicacions del mestre o companys. • Seguir les ordres del mestre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Seguir les indicacions de l'adult responent adequadament. <p>(mostrant si cal desacord de manera correcta)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Seguir les indicacions de l'adult responent adequadament. <p>(mostrant si cal desacord de manera correcta).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Seguir les indicacions de l'adult responent adequadament. <p>(mostrant si cal desacord de manera correcta)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Seguir les indicacions de l'adult responent adequadament. <p>(mostrant si cal desacord de manera correcta)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Seguir les ordres dels adults (monitor i xofer).

Procediments per ensenyar les conductes

Quan s'han especificat les normes i expectatives el següent pas és ensenyar les conductes a totes les persones.

En aquest apartat és essencial que el centre introdueixi pràctiques que “expliquin” el que s'espera de les persones, els “mostrin” com s'han de comportar i “practiquin” les habilitats en situacions de simulació i de vida real.

El Programa Educatiu de Conducta (PEC)

El Programa Educatiu de Conducta (PEC)

El PEC respon al segon nivell de necessitats conductuals.

El PEC va dirigit a aquells alumnes que mostren patrons de conductes problemàtiques persistents, però que no són perilloses. Aquests són aquells alumnes que no responen bé a les expectatives conductuals de tota l'escola. Aquest alumnes no necessiten intervencions individualitzades i comprensives. El PEC hauria de millorar l'eficàcia general dels procediments escolars i, al mateix temps, reduir el nombre d'intervencions individualitzades necessàries.

El Programa Educatiu de Conducta

Elements

Personal

El PEC el dirigeix un coordinador i un Equip de Suport Conductual. Tots els professionals de l'escola, no obstant això, també participen.

Identificació dels alumnes

Un alumne s'identifica per entrar en el PEC a través del professor, la família o a demanda de l'alumne. Quan es decideix que un alumne participi, s'elabora un acord entre l'alumne, la família i el coordinador del PEC, i es defineix un pla de suport. Tots els alumnes que participen en el PEC elegeixen fer-ho.

El Programa Educatiu de Conducta

Elements

Procés. El PEC implica un cicle diari i setmanal. El cicle diari inclou els següents aspectes:

L'alumne arriba a l'escola i "check in" amb un adult (per ex., el coordinador del PEC). En aquesta reunió de control l'alumne rep l'Informe de Progrés Diari (IPD).

L'alumne manté l'IPD fins al final del dia i el dóna al mestre al començament del dia (a primària) o a cada període de classe (a secundària).

L'alumne recupera l'IPD al final de cada classe o activitat i rep feedback del mestre en relació a les conductes socials esperades.

Al final del dia l'alumne torna l'IPD al coordinador del PEC rep reforçament i s'emporta una còpia de l'IPD de casa.

La família rep l'IPD, dóna mostres de reconeixement per el bon comportament i signa l'IPD pel coordinador del PEC.

El PEC de l'I.

Identificació de conductes

Llenguatge inapropiat: Sempre ha de dir alguna cosa: paraules sense sentit, sons, puta, caca,...

Verbalment ofensiu: Davant d'una ordre (no sempre) respon dient: "chupame la polla", "te lo crees tu", etc.

No treballar: En situacions d'activitat sobre paper que li demana un esforç cognitiu (mates i lectura), no vol fer la fitxa i si la fa, la guixa o simplement es rasca el cap o dóna diverses excuses.

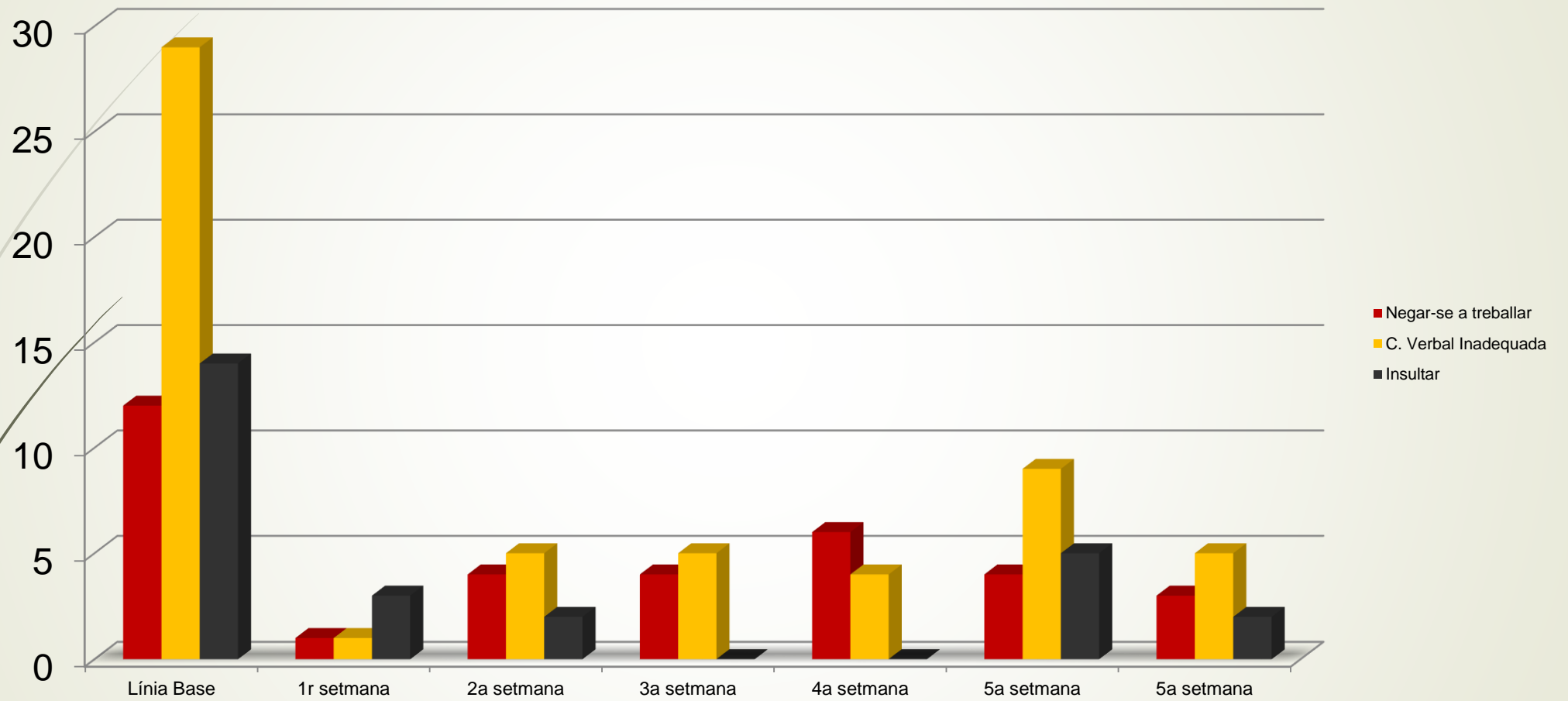

El PEC de l'I.

Objectius

Fer les tasques de lectura i matemàtiques que se li proposen, sense mostrar oposició.

Ser verbalment correcte en les interaccions socials amb els adults i els companys.

- Estar assegut i atent
- Presentar la feina i el control dels deures
- Respectar els companys i professors

Setmana del al de09

De 9h a 10h	1	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	2	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	3	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
De 10h a 11h	1	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	2	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	3	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
De 11,30h a 12,30	1	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	2	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	3	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
De 12,30h a 13,30	1	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	2	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	3	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
De 15 h a 16 h	1	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	2	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	3	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
De 16h a 17h	1	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	2	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
	3	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0	2 - 1 - 0
Objectiu del PEC 80% dels punts	He aconseguit punts	He aconseguit punts	He aconseguit punts	He aconseguit punts	He aconseguit punts	
Signatura dels pares						

Per aconseguir l'objectiu de conducta, cada dia has de tenir un 80% dels punts del total de classes que tens valorades. Si arribes al 80% encercla la puntuació del color que vulguis, sempre el mateix.

El PEC d'en Xavier

Identificació de conductes

A partir de les observacions fetes, les següents són les conductes disruptives que presenta en Xavier:

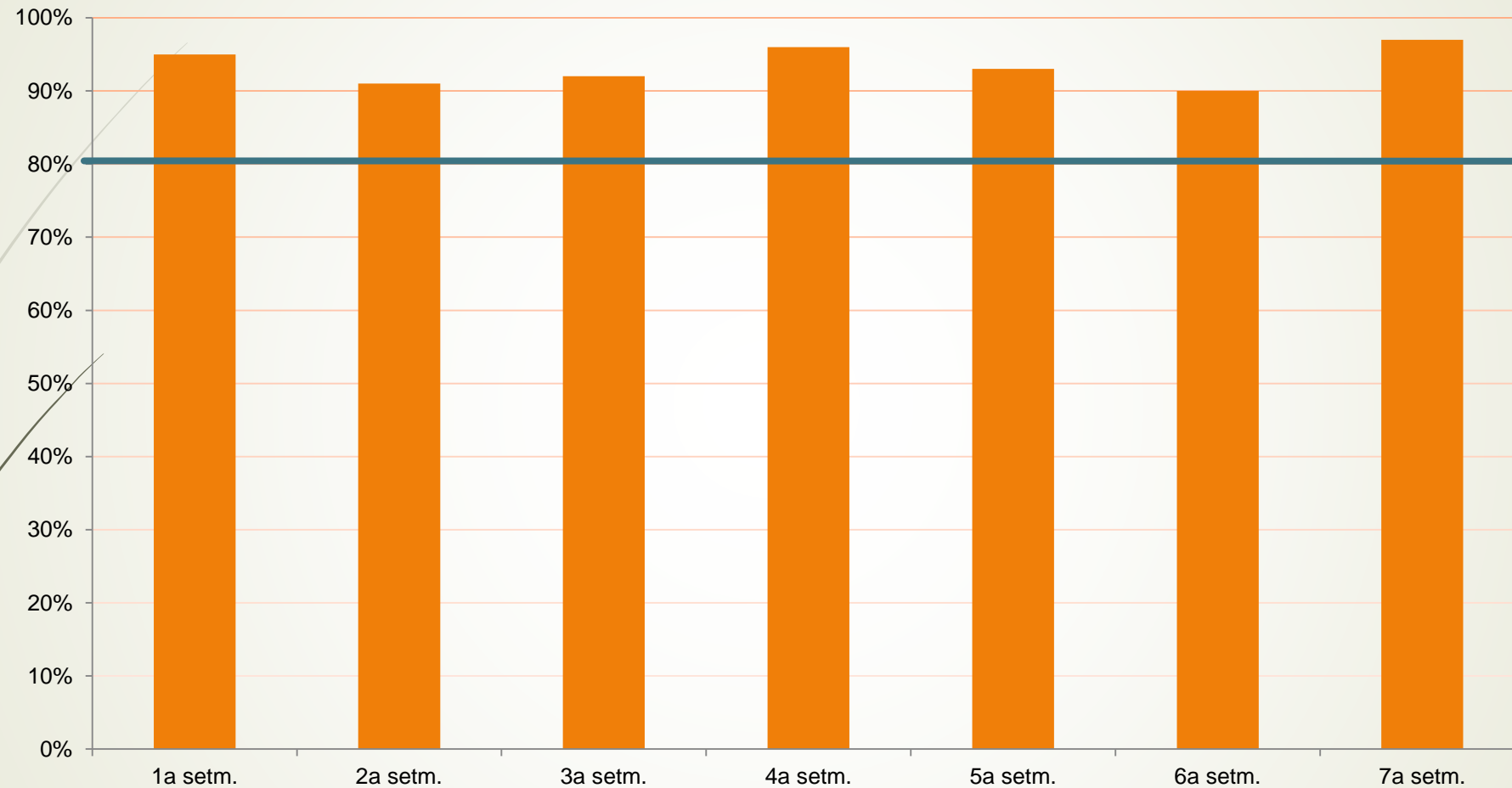
No estar mai quiet

Desobedient: No segueix les instruccions ni les normes

Molestar els companys: Molesta constantment els companys.
Pega els companys.

Dia:	1. Relacionar-me amb els altres sense molestar-los,	2. Seguir les ordres de la mestra	3. Fer la feina que em donen assegut a la cadira
De 9 a 10	 2 1 0	 2 1 0	 2 1 0
De 10 a 11 h	 2 1 0	 2 1 0	 2 1 0
De 11 a 11,30	 2 1 0	 2 1 0	 2 1 0
De 11,30 a 12,30	 2 1 0	 2 1 0	 2 1 0
Objectiu matí del PEC: 14 punts			
De 3 a 4,30	 2 1 0	 2 1 0	 2 1 0
Total punts			

% puntuació obtinguda PEC P.

Els Plans de suport Individualitzats

Components

1. L'avaluació funcional
2. L'elaboració d'hipòtesis
3. Estratègies d'intervenció.

L'avaluació funcional

Definició d'AFC:

L'AFC és un procés d'investigació que porta a una comprensió del perquè es dona la conducta. Més formalment, l'AFC és un conjunt de procediments d'avaluació que donen com a resultat la identificació i descripció de les relacions entre les característiques úniques de l'individu i les variables contextuals que desencadenen, motiven i reforcen la conducta. L'AFC s'utilitza com a base per dissenyar intervencions que s'ajustin als individus.

L'avaluació funcional

Consta de dos passos:

1. Descripció de les conductes problemàtiques
2. Avaluació funcional.
 - 2.1 Recollir informació contextual àmplia de la persona (competències, preferències, salut, interessos, rutines diàries, etc.)
 - 2.2. Recollir informació específica
 - a) assenyalar les condicions que normalment estan associades amb la conducta problemàtica.
 - b) identificar la funció o el propòsit de la conducta de l'alumne.

L'avaluació funcional

1. Descripció de les conductes problemàtiques

Com a norma general, la descripció d'una conducta ha de respondre a tres criteris:

Objectivitat

Claredat

Ser completa

Per que sigui *objectiva*, la descripció de la conducta hauria de fer referència a característiques observables i no a trets, intencions o significats interns. Per que sigui *clara*, la definició ha de ser tant inequívoca que els altres la puguin repetir i parafrasejar amb precisió. Per que sigui *completa*, la definició ha de indicar les característiques observables de la conducta.

L'avaluació funcional

Sistemes d'avaluació de les conductes problemàtiques:

1. Els sistemes indirectes
2. Els sistemes descriptius directes
3. L'anàlisi funcional

L'avaluació funcional

Els sistemes indirectes:

L'entrevista per a l'avaluació funcional de l'O'Neill.

EI FACTS

L'inventari de conductes problemàtiques

Preguntes sobre la funció de la conducta (PSFUC)

EI CAI

EI REISS

L'avaluació funcional

Els sistemes descriptius directes:

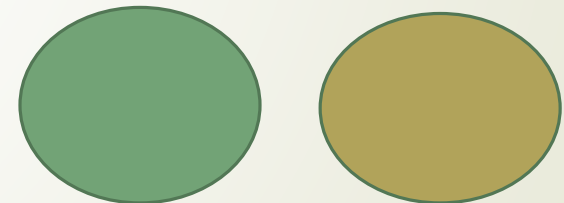
L'observació directa

Scatter Plot

Els registres d'observació

L'anàlisi funcional

En una anàlisi funcional, s'organitzen els antecedents i els conseqüents que es troben en l'entorn natural de tal manera que els seus efectes relatius en la conducta interferent es puguin observar i mesurar directament.

L'elaboració d'hipòtesis

1. Hipòtesis específiques

- a) descriuen els antecedents i els esdeveniments situacionals que normalment estan associats a la conducta problemàtica.
- b) identifiquen la seva possible funció.

2. Hipòtesis globals

L'elaboració d'hipòtesis

1. Hipòtesis específiques

- a) descriuen els antecedents i els esdeveniments situacionals que normalment estan associats a la conducta problemàtica.
- b) identifiquen la seva possible funció.

Una forma pràctica de definir les hipòtesis:

Quan això passa (una descripció dels esdeveniments antecedents i situacionals específics que estan associats a la conducta problemàtica), l'alumne fa això (una descripció de la conducta problemàtica), per tal de (una descripció de la possible funció de la conducta problemàtica).. **Hipòtesis global**

El pla d'intervenció

1. Modificacions en els antecedents i esdeveniments situacionals.
2. Ensenyar habilitats alternatives
3. Intervencions sobre els conseqüents.
4. Intervencions en l'estil de vida.

El pla d'intervenció

1. Modificacions en els antecedents i esdeveniments situacionals.

Cinc categories de modificacions:

- Treure un esdeveniment problemàtic.
- Modificar un esdeveniment problemàtic.
- Barrejar els esdeveniments difícils o desagradables amb esdeveniments senzills o agradables.
- Afegir esdeveniments que faciliten les conductes desitjades.
- Bloquejar o neutralitzar l'impacte dels esdeveniments negatius.

El pla d'intervenció

2. Ensenyar habilitats alternatives

- a. Ensenyar habilitats de recanvi.
- b. Ensenyar habilitats generals.
- c. Ensenyar habilitats de fer front i de tolerància.

3. Intervencions sobre els conseqüents.

- 3.1 Com es reforçarà l'ús de les habilitats alternatives.
- 3.2 Reduir els resultats de la conducta problemàtica.
És a dir, que es farà quan es presenti la conducta problemàtica.
- 3.3 Tractament en crisis.

4. Intervencions en l'estil de vida.

Pla de Suport. Components

1. Descripció de les conductes problemàtiques.
2. Resum de l'avaluació funcional
3. Hipòtesis
4. Pla d'intervenció
 - 4.1 Modificacions en els antecedents
 - 4.2 Aprenentatge d'habilitats alternatives
 - 4.3 Intervenció dirigida als conseqüents
5. Sistema de registre i seguiment.

Un cas pràctic

Conductes:

Alumne de 12 anys, viu fora de l'àmbit familiar i presenta conductes problemàtiques diverses i intenses.

Les conductes que el centre ha prioritzat com més urgents de tractament són:

- Agressions als companys
- Molestar els companys:
 - Insults
 - Amenaces
- Contacte físic inadequat

Un cas pràctic

Avaluació funcional:

- Descripció mestres
- Entrevista funcional
- Facts
- Escala Reiss
- Consulta psiquiàtrica

Un cas pràctic

Resultats avaluació

- Conductes problemàtiques a totes les situacions: aula, pati i autobús.
- Funció d'atenció, afiliació i evitació de tasques.
- Resultats Reiss: Dóna una indicació diagnòstica de Trastorn de Conducta o Trastorn d'Oposició

Un cas pràctic

Pla de Suport Conductual Individual

Modificació dels antecedents:

- Lloc on està assegut a l'aula.
- Acollida diària per part del tutor (especialment el dilluns)
- Supervisió més directa (una persona al pati, una persona pels desplaçaments)
- Anar-lo a buscar cada dia a les 5
- Tutoria diària a les cinc amb el tutor de l'escola i el tutor personal

Un cas pràctic

Habilitats alternatives que es volen ensenyar

- Essencialment se li vol ensenyar processos d'autoregulació de la conducta agressiva i de la conducta de molestar.
- Lectura tutoritzada per millorar la seva competència lectora.
- Tutoria diària per comentar i pactar els objectius i fer el seguiment de l'alumne.
- Registres d'autocontrol.

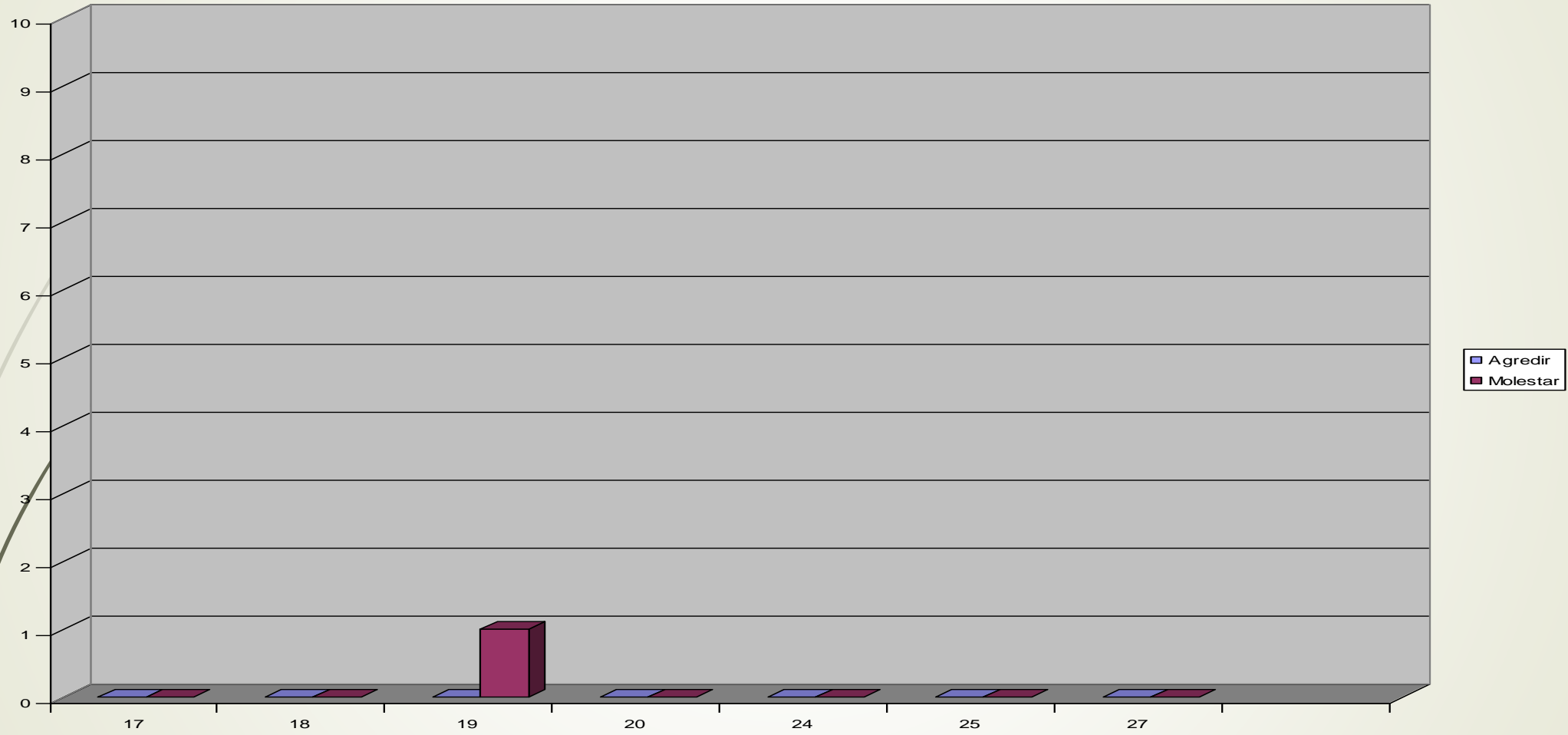

Un cas pràctic

Intervencions sobre els conseqüents

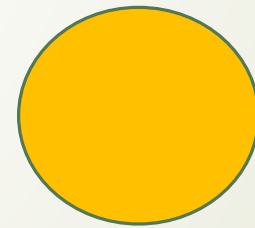
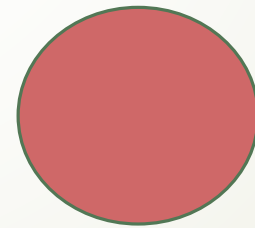
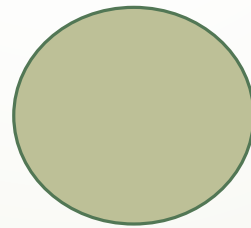
- Per la conducta d'agredir (retirada a la sala de cicle fent el treball corresponent).
- Per la conducta de molestar: pèrdua de 10 minuts del pati
- Feedback positiu pel bon comportament

Nombre de conductes problemàtiques

Casos pràctics

- El rebuig al menjar
- La conducta autolesiva
- La conducta estereotipada.

Revisions

- Les thérapies alternatives.

A manera de conclusió

El SCP és una manera concreta d'entendre la naturalesa de les conductes problemàtiques i quines són les millors estratègies per fer-hi front.

És un enfocament essencialment educatiu, sistèmic, ecològic, proactiu i positiu.

No podem pensar que el SCP és l'estratègia per resoldre les conductes problemàtiques. Cal veure'l com una proposta que pot ajudar als centres educatius en el seu trajecte de millora per impulsar noves pràctiques educatives.

A manera de conclusió

S'esmena el viure amb més viure.

No t'assenyalis fites: fes camí.

Dit això, no perdeu
no perdem l'esperança!

(M. Martí i Pol)